

Vuoden 1918 sisällissota ja Kristillinen Työväen Liitto

THPTS:n graduseminaari

Johannes Heikkilä

Historian ja etnologian laitos

Suomen historia

Jyväskylän Yliopisto

15.4.2012

Teen pro gradu -työtäni Suomen Kristillisen Työväen Liiton¹ vetäytymisestä poliittisesta toiminnasta. Graduni aikarajaus käsittää Suomen itsenäistymisen ja vuoden 1922 välisen ajan. Vuonna 1922 SKTL julistautui virallisesti vaalilakkoon ja vetäytyi valtakunnan politiikasta. Pysin gradussani selvittämään niitä syitä, jotka johtivat politiikasta luopumiseen.

Alkuperäislähteinä käytän työssäni SKTL:n säilyneitä asiakirjoja ja painotuotteita. Päälähteenä minulla on tässä vaiheessa liikkeen pää- äänenkannattaja, Tampereella ilmestynyt *Työkansa*. Asiakirjojen käsiini saaminen on tähän mennessä osoittautunut hyvin haastavaksi, sillä Kristillinen Työväen Liike ajautui 90-luvun lamassa pahoihin talousvaikeuksiin ja joutui realisoimaan omaisuutensa. Tässä vaiheessa liikkeen arkisto siirrettiin pois Tampereella sijainneesta toimistosta. Vasta viime aikoina olen saanut selville, että se siirrettiin ilmeisesti Toijalassa sijaitsevan hoitolaitos Teriskodin vintille. Kuitenkaan varmaa tietoa tästä ei ole, mutta tällaisen tiedon sain SKTL:n puheenjohtajana toimineelta Antero Alaselta. Nykyinen puheenjohtaja Erkki Eteläniemi on luvannut tarkistaa onko arkisto todella kyseisessä paikassa. Asiakirjojen vaikeasta saatavuudesta johtuen, työni perustuu tässä vaiheessa *Työkansassa* käytyyn keskusteluun ja tutkimuskirjallisuuteen.

THPTS:n graduseminaarin paperi on yksi graduni alaluku, joka käsittelee liiton tapahtumia vuoden 1918 aikana. Olen valinnut tekstin, joka käsittelee liikettä ja sisällissotaa, koska uskon, että siitä viriää seminaarissa hedelmällinen keskustelu. Muutoin haluaisin saada seminaarista työhöni uusia näkökulmia ja mikäli mahdollista, vinkkejä kansainvälisestä tutkimuskirjallisuudesta. Varsinaisena tutkimuskysymyksenäni tämän paperin osalta minulla on, mitä tapahtui Kristillisessä Työväen Liitossa sisällissodan seurauksena. Kuinka liitto reagoi punaisten valtaannousuun eteläisessä Suomessa ja kuinka se taas mukautui muuttuneeseen tilanteeseen, kun valkoiset olivat lyöneet punaiset vuoden 1918 toukokuun puoleenväliin mennessä.

Olen tähän mennessä kirjoittanut pro gradu -työstäni alustavan johdantoluvun sekä noin kolme alalukua, jotka käsittelevät lähinnä sisällissotaa ja sisällissodan jälkeistä kiistelyä Kristillisen Työväen Liiton poliittisesta ohjelmasta. Lisäksi olen analysoinut kristillisen työväenliikkeen politiikan aatteellista sisältöä. Työni on siinä vaiheessa, että sitä voi vielä kommentoida uusilla avartavilla näkökulmilla ja työni suuntaa on mahdollista muuttaa. Tarkoituksenani on saattaa pro gradu -työni valmiiksi ensi lukuvuonna.

¹ Käytän työssäni myös nimitystä Kristillinen Työväen Liitto ja lyhennettä SKTL.

Kristillinen Työväen Liitto punaisten hallitsemassa Etelä-Suomessa

Punaisten tehtyä vallankaappauksen tammikuun lopulla 1918, vakiinnuttivat he pian valtansa eteläisessä Suomessa. Suomen Kristillisen Työväen Liiton suurimmat kannatusalueet sijaitsivat Turun- ja Tampereen-seuduilla,² minkä vuoksi myös SKTL:n oli otettava kantaa tapahtuneisiin. Näillä kannan määrityksillä oli kauaskantoiset seuraukset.

Kristillisen Työväen Liiton tapa selviytyä oli pysytellä puolueettomana niin pitkälle kuin se oli mahdollista. SKTL:n hallinto mm. teki päätöksen, että jäsenet eivät saaneet liittyä valkoiseen tai punaiseen kaartiin ja jo liittyneet henkilöt oli erotettava.³ SKTL:n äänenkannattaja *Työkansa* ilmestyi punaisten hallitsemalla Tampereella, mikä merkitsi sitä, että sen tekstin oli puolueettomasta kannastaan huolimatta miellyttävä kansanvaltuuskuntaa. *Työkansan* jutut olivat punaisten vallassaoloaikaan sosialismin suhteen myönteisellä kannalla, mutta niissä muistettiin kyseenalaistaa aseiden käyttö, sosialistista yhteiskuntaa rakentaessa.⁴

Koko *Työkansan* toimittajakunta osoitti ainakin jossain määrin hyväksyntää punaisille, mutta ehkä selvimmin sen teki liiton puheenjohtaja Antti Kaarne. Kaarne kirjoitti punaisten vallankaappauksen jälkeen ilmestyneessä ensimmäisessä lehdessä otsikolla ”*Hedelmien aika*”. Kirjoitus kuvaa Kaarneen suhdetta tapahtumiin. ”*Jumalan vitsat käyvät täten meidänkin maamme yli. Vuosikymmenten kylvästä leikataan nyt satoa, joka ei maistu hyvältä. Eritoten on yläluokalla pelottavat päivät edessä, sillä ei ole sanottua, minä hetkenä nälkäiset joukot raivoisina tekevät mitä tahansa. Mutta yläluokan taholta onkin alkujaan Jumalan kieltämys ja kaiken Jumalallisuuden halveksuminen.*” Kaarne piti ”veljessodan” verenvuodatusta hirveänä onnettomuutena, mutta lehtijutusta käy selvästi ilmi, että hänen kritiikkinsä kohdistui lähes yksinomaan porvareihin, mikä tosin saattaa johtua myös sensuurista.⁵

Punakaarti oli estänyt kristillistä työväenyhdistystä kokoontumasta mm. Hyvinkäällä. Tämän johdosta SKTL:n valtuuskunta päätti kirjelmöidä kansanvaltuuskunnalle. Kirjeen kirjoittaminen jäi Antti Kaarneen tehtäväksi. Kirjeessä hän esitti varauksellisen lojaalisuuden kansanvaltuuskunnalle kristillisen työväen puolesta ja pyysi kansanvaltuuskuntaa lopettamaan moisen kokoontumiskiellon. Kaarne lähetti kirjeen muille SKTL:n valtuuskunnan jäsenille kommentoitavaksi, jonka jälkeen hän lähetti sen myös Matti Helenius-Seppälälle, jonka oli määrä toimittaa se kansanvaltuuskunnalle

² Tommila 1993, 2-3.

³ Työkansa 25.2.1918, Toimituskunta (Kristillinen työkansa puolueeton.).

⁴ esim. Työkansa 6.3.1918, A. Kaarne (Murrosajalla.), Työkansa 8.3.1918, F.A.K(Nykyinen aika.), Työkansa 11.3.1918 J.V. Kekkonen (Suunnaton taakka.).

⁵ Työkansa 22.2.1918, A. Kaarne (Hedelmien aika.).

Helsinkiin. Helenius-Seppälä ei ilmeisesti toimittanut kirjettä eteenpäin, vaan veti sen julkisuuteen vasta sodan loputtua. Palmun mukaan, jos Helenius-Seppälä olisi julkaissut kirjelmän kaksi kuukautta aikaisemmin eli välittömästi punaisten tappionhetkellä jo huhtikuun aikana, olisi se voinut tarkoittaa tappotuomiota Kaarneelle.⁶ Kirjettä käytettiin Kaarnetta vastaan häntä syrjäytettäessä. Se toimi todisteena liian suuresta myötämielisyydestä kansanvaltuuskuntaa kohtaan.

Valkoistenkin kannatusta SKTL:n piirissä oli, sillä kansanedustaja pastori Antti Rentola saarnasi yhtä kiihkeintä sotajumaluusoppia valkoisten leirissä. Antti Rentola ei varsinaisesti ollut SKTL:n kansanedustaja, sillä hänet valittiin Maalaisliiton listoilta eduskuntaan vuoden 1917 vaaleissa. Rentola oli kyllä ollut myös SKTL:n ehdokkaana, mutta se ei häntä eduskuntaan auttanut. Rentola kuitenkin ilmoitti Työkansassa pitävänsä itseään myös SKTL:n kansanedustajana.⁷

Rentola julisti *Ilkka*-lehden kirjoituksissaan sodan ”pyhäksi sodaksi”, jota Jumalan asettama esivalta kävi perkelettä vastaan. Rentola antoi käytännössä avoimen valtakirjan esivallan miekan käytölle sodassa.⁸ Rentola kirjoitti myös otsikolla ”*Suomalainen rukous sotatalvena 1918*”. Kirjoituksessa hän leimasi punaiset saastaiseksi roistokarjasi ja kiitti Jumalaa hartaasti, jo etukäteen suuren Suomen tulevasta syntymästä Suomenlahden molemmille puolille, aina Ääniselle ja Vienanmerelle asti. Rentolan kirjoitukset huomattiin myös rintaman punaisella puolella, mistä johtuen Työkansa ilmoitti, ettei sillä ole mitään tekemistä Rentolan kirjoitusten kanssa.⁹ Näin ollen Rentolan voimakkaat kannanotot pakottivat myös punaisella puolella voimakkaammin osoittamaan, kenen puolella kukin on.¹⁰

Kristillisen Työväen Liiton piirissä esiintyi myös kevään 1918 aikana halukkuutta toimia rauhanvälittäjänä taistelevien osapuolten välillä. Toisessa sodan aikana pitämässään kokouksessa liiton valtuuskunta käsitteli asiaa. Kokouksen loppupäätelmä kuitenkin oli, että mahdollisuuksia rauhaan ei ollut. Liiton valtuuskunta antoi asiasta kuitenkin lausunnon, jossa se kehotti kumpaakin osapuolta mitä pikimmin tulemaan järkiinsä ja ryhtymään neuvottelemaan rauhan aikaan saamiseksi. Sillä muutoin odottivat maata, paitsi päivä päivältä pahenevat sodan tuhot, niin myös suoranainen nälänhätä.¹¹

⁶ Palmu 1974, s. 136-138.

⁷ Mustakallio, 2009 s.28,37.

⁸ Palmu 1974, s.140,141, Huttunen 2009, s.210,211.

⁹ Työkansa 11.3.1918(”Pyhä sota”-nimisen ”Ilkan” Kirjoituksen kanssa ei Suomen Kristillisellä Työväen Liitolla ole mitään tekemistä.)

¹⁰ Palmu 1974, s.140,141.

¹¹ Palmu 1974, s.141,142.

Kristillisen Työväen Liiton johdon uusiminen

Valkoisten lyötyä punaiset sisällissodassa toukokuun puoleen väliin mennessä oli *Työkansa* aloittanut ilmestymisensä. Itse asiassa se oli aloittanut ilmestymisensä jo huhtikuun 17. päivä. Tampere oli saanut valkoiset hallisijat ja se näkyy myös lehdessä. Ensi töikseen lehti kiitti Jumalaa valkoisista vapauttajista ja toimitus ilmoitti, että lehti oli pakotettu ilmestymään ”kapinan aikana”. Toimitus selitteli kirjoituksiaan sillä, että lehteen oli kohdistettu ankara ennakkosensuuri ja siksi kirjoitukset saivat usein niille alun perin vieraan muodon.¹² Muutoinkin oli *Työkansan* tyyli täysin toinen ja toukokuun alussa lehti ilmoitti toimittajien astuneen vapaustaisteluun.¹³

Toukokuun 29. päivä *Työkansassa* julkaistiin liiton valtuuskunnan kutsu Lahdessa 22.–24. kesäkuuta pidettävään edustajakokoukseen¹⁴. Ilmoituksen mukaan kokouksessa tulisi käsitellä ohjelmaa, liiton menettelytapoja sekä luoda uutta innostusta aatteen hyväksi.¹⁵ Samassa lehdessä oli lisäksi tohtori Matti Helenius-Seppälän, lehtori K. V. Hurmerinnan, pastori V. A. Heikinheimon, pastori ja kansaedustaja Antti Rentolan, toimittaja Vihtori Karpion ja kirkkoherra Uno Wegeliuksen allekirjoittama hyökkäyskirjoitus liikkeen johtoa ja *Työkansaa* kohtaan. Kirjoituksessa kritisoitiin SKTL:n johdon ja *Työkansan* toimia kapinan aikaan ja se oli otsikoitu ”*Työkansan ilmestyminen kapinan aikana*”. Kirjoittajien mielestä punaisten kapina ei ollut taistelua työväenaatteen puolesta, vaan se oli pahinta laatua oleva anarkistinen liike, jossa kristinuskon vastustaminen, valhe, murha, rosvous ja siveettömyys esiintyivät kaikessa kamaluudessaan. Kirjoittajat kritisoivat myös puolueen johdon kieltoa liittyä valkokaartiin, vaikka heidän mielestään oli välttämätöntä nousta lainrikkooja vastaan. Edellä mainituin perustein kirjoittajat vaativatkin SKTL:n johdon uusimista ja *Työkansan* toimittajien erottamista, myös *Työkansan* nimeä ehdotettiin vaihdettavaksi. Lopuksi he vielä kertoivat SKTL:lle lahjotetuista varoista, jotka olivat heidän hallussaan ja joita he eivät aikoneet luovuttaa ennen kuin liikkeen johto oli vaihdettu.¹⁶ Palmu pitää edellä mainittua hyökkäyksenä nimenomaan liikkeen puheenjohtajaa Antti Kaarnetta kohtaan,¹⁷ mitä voi pitää perusteltuna ainakin sen perusteella kuka liikkeestä joutui väistymään.

Heti edellä mainitsemani kirjoituksen perässä oli *Työkansan* hallinnon puheenjohtajan K. J. Niemisen vastine otsikolla ”*Muutamasananen edellä mainitun johdosta.*” Vastineessaan Nieminen

¹² *Työkansa* 17.4.1918.(Toimituksen huomautuksia).

¹³ *Työkansa* 2.5.1918.(*Työkansan* lukioille.)

¹⁴ Jäsen yhdistykset lähettivät edustajakokoukseen edustajiaan yhden jokaiselta alkavalta 25 jäsenluvulta. Edustajakokous järjestettiin joka vuosi ja se toimi puolueen ylimpänä päättävänä elimenä. ks. esim. Voionmaa, Väinö (1922) Suomen puolueet. s.229.

¹⁵ *Työkansa* 29.5.1918 (Kutsumus edustajakokoukseen).

¹⁶ *Työkansa* 29.5.1918 (*Työkansan* ilmestyminen kapinan aikana).

¹⁷ Palmu 1974, s.144,145.

kertoo, että lehti on antanut selityksen ilmestymisestään ”kapinan aikana” jo huhtikuun 17. päivän lehdessä. Hän toistaa uudelleen, että lehti pakotettiin ilmestymään ja että lehti oli ankan ennakkosensuurin alainen. Valkokaartiin kieltämistä hän perustelee sillä, että lehdessä ei varsinaisesti haluttu ”kapinan aikaan” kieltää valkokaartiin liittymistä, vaan ainoastaan punaisiin. Vallinneissa olosuhteissa oli vain mainittava, ettei mihinkään aseelliseen järjestöön saanut liittyä. Niemisen mukaan, mitä toimittajakuntaan tulee, on siinä jo aikaa sitten tehty muutoksia. Toimittajista kuitenkin löytyy edelleen yksi jo ”kapinan aikana” toimittajana ollut, joka on allekirjoittanut syytöskirjelmän.¹⁸

Hyökkäyskirjoitusta käsiteltiin *Työkansassa* 5.6.1918 julkaistussa Tampereen kristillisen työväen yhdistyksen johtokunnan ja Turun yhdistyksen allekirjoittamassa tekstissä. Kirjoituksessa osoitettiin selkeää lojaalisuutta liikkeen johdolle ja kiitettiin *Työkansaa* ilmestymisestään. Kirjoituksessa sanotaan jokaisen kunnan kristityn työläisen – mitä syytöskirjoituksen kirjoittajat eivät olleet – olevan iloinen *Työkansan* ilmestymisestä ja kiittävän myös johtoaan, joka ei hylännyt heitä kapinan aikana toisin kuin ”palkkaimenet” tekivät. Lisäksi he mainitsevat, että eivät ryhdy hyökkäyskirjoituksen kirjoittajien kanssa riitelemään heidän keräämistään rahoista, vaan neuvoivat näitä palauttamaan rahat lahjoittajille.¹⁹

Kesäkuun 6. päivänä pidetyssä Tampereen kristillisen työväen yhdistyksen vuosikokouksessa valittiin yhdistyksen edustajat liiton edustajakokoukseen. *Työkansan* lyhyt kirjoitus kuvaa kokousta seuraavasti. ”Kokouksessa keskusteltiin edustajakokouksessa esille tulevista asioista, keskusteluissa olikin erittäin innostava lämmin tunne työväen asialle jota jokainen läsnä ollut oli valmis uhrautuvalla rakkaudella eteenpäin viemään. Taantumukselle annetaan lähtöpassit krist. työväen joukosta. Keskustelun tulokset annettiin evääksi edustajakokousta varten.”²⁰ Mielenkiintoinen kysymys on, mitä Tampereen yhdistys tarkoittaa tällä taantumuksella, jolle se aikoo antaa lähtöpassit kristillisen työväen piiristä? On vaikea kuvitella, että taantumuksella tarkoitetaan liiton puheenjohtajaa Antti Kaarnetta, sillä yleensä häntä syytetään liian radikaalista politiikasta. Ennemminkin taantumuksella voisi kuvitella tarkoittavan syytöskirjoituksen kirjoittajia.

Lahden puoluekokouksessa tamperelaiset asettuivat liikkeen toimivaa johtoa vastaan ja syytöskirjoittajien puolelle. Oma mielipiteeni on, että tamperelaiset siirtyivät kiistakirjoituksen kirjoittajien puolelle, koska tamperelaisille tarjottiin liiton johtajuutta, kun se sitä ennen oli ollut

¹⁸ Työkansa 29.5.1918, K.J. Nieminen (Muutama sananen edellä olevan johdosta).

¹⁹ Työkansa 5.6.1918 Turun Kristillinen Työväenyhdistys ja Tampereen Krist. Työväen. Yhdistyksen johtokunta (”Työkansan ilmestymisen kapinan aikana”).

²⁰ Työkansa 10.6.1918 (Tampereen krist. työv. yhd. yleisessä kokouksessa t. k. 6; p:n).

Turussa. Tätä tulkintaa tukee *Työkansassa* kesäkuun 19.päivä julkaistu Porin yhdistyksen puheenjohtajan O. Toivolan kirjoitus: *Muutamia näkökulmia kristillisen työväen tulevaisen toiminnan suunnittelussa*, jossa hän kuvaa liiton tulevaisuutta seuraavasti:

”Koska johtoa vaaditaan muutettavaksi niin ehdottaisin, että Liiton johto muutettaisiin Tampereelle nim. Liiton valtuuskunta ja Liitolle uusi puheenjohtaja. Valtuuskunnan jäsenet voitaisiin valita niin, että ne olisivat tilaisuudessa aina saapumaan valtuuskunnan kokouksiin. Tampere on tavallaan keskipiste nykyään, liikkeellemme, joka tästä lähtien tulee kysymään enempitoimintaa, kun krist. t. liike on ainoa työväen liike koko maassa. Parhaiten onnistuu tässäkin vaikeassa asiassa, jos rauhan ja rakkauden hengessä toimitaan liikkeemme hyväksi. ’Työkansan’ ilmestyminen kapinan aikana on arvatenkin johtanut asiat otettavaksi esille Liiton edustajakokouksessa joka t. k. 22–24 p:nä pidetään Lahden kaupungissa. Turun krist. t._y:n kokouksen päätöstä vastaan on allekirjoittaneen pantava vakava vastalause, koska siinä on menty pois kristillisyyden jalosta periaatteesta: käskemällä antaa rahat takaisin lahjoittajille. Onko tässä enää kristillisuus kysymyksessä? Ei, vaan korskea uhmamieli. Jos näin meneteltäisiin kaikessa, niin olisimme itse omaa kallista asiaamme tappamassa. Toivoni olisi että mentäisiin eteenpäin, eikä taaksepäin. Vastoinkäymisetkin tulevat Herralta ja ne on kärsivällisesti kannettava nöyryydessä.”²¹

Kiinnostavaa kirjoituksessa on, että Toivola kritisoi ainoastaan Turun työväenyhdistyksen lausuntoa rahojen palauttamisesta vaikka lausunnon oli allekirjoittanut myös Tampereen kristillisen työväenyhdistyksen johtokunta. Ei siis muisteta, että myös tamperelaiset olivat allekirjoittamassa samaa lausuntoa turkulaisten kanssa.

Kesäkuun 21. päivän pääkirjoitus todistaa tamperelaisten muuttuneen kannan, eli Toivolan ehdotus oli mennyt perille. Pääkirjoituksessa kirjoitetaan johtajan vaihdoksesta seuraavasti:

”Kristillisen työväen on myös suunnattava ja järjestettävä omaa työnsä. Mielestämme on tärkeää, että liiton johtoa uusitaan ja valitaan toinen puheenjohtaja. Näillä uudistuksilla emme tarkoita sitä, että n. k. porvarilliset mielipiteet saisivat keskuudessamme enemmän valtaa, – meidän on yhä tinkimättömimmin puolustettava työväen oikeutettuja vaatimuksia, – mutta uudistuksia on tehtävä sitä varten, että menettelytapamme tulisivat harkitummiksi ja johdonmukaisemmiksi. Liittohallinnon nykyinen puheenjohtaja on kiistämättä esiintynyt räikeästi ja hajoittavasti ja siten vaikuttanut krist. työväen asemaan. Toisaalta on kyllä annettava hänelle tunnustus siitä uskollisuudesta, jolla hän on työtämme koettanut tehdä jo kymmenisen vuotta.”²²

Huomion arvoinen seikka kirjoituksessa on se kohta, jossa sanotaan että ”n.k. porvarilliset mielipiteet” eivät saisi saada lisää valtaa. Tällä todennäköisesti viitataan kiistakirjoituksen kirjoittajiin.

²¹ Työkansa 19.6.1918, O.T. (Muutamia näkökulmia kristillisen työväen tulevaisen toiminnan suunnittelussa.).

²² Työkansa 21.6.1918, Pääkirjoitus (Lahden Edustajakokous).

Ennen edustajakokousta pidettiin liiton hallinnon kokous, jonka pöytäkirjoihin en ole valitettavasti päässyt tutustumaan. Palmulla ja Ahvenjärvellä on kuitenkin useita viitteitä näihin pöytäkirjoihin. Palmun tutkielmasta käy ilmi, että jo hallinnon kokouksessa päätettiin ne kysymykset, jotka esitettäisiin käsiteltäviksi varsinaisessa edustajakokouksessa. Kokouksessa olivat läsnä myös Antti Rentola ja Matti Helenius-Seppälä. Palmun mukaan pöytäkirjasta ei käy ilmi, oliko heillä kokouksessa läsnäolo-oikeus. Hallinnon kokouksessa päätettiin osin sääntöjen vastaisesti ja puheenjohtaja Antti Kaarneen kannasta välittämättä, että varsinaisessa edustajakokouksessa ei käsiteltäisi seuraavia kysymyksiä: suhtautuminen rauhanaatteeseen, kysely punakaartilaiden kohtalosta vankileirillä ja kysely kokoontumis- ja painovapaudesta.²³ Mielestäni nämä olivat työväenliikkeen kohtalonkysymyksiä, joihin Kristillisen Työväen Liiton olisi kannattanut puuttua, mikäli se olisi halunnut esiintyä uskottavasti työväenliikkeen asianajajana.

Itse edustajakokouksesta ei olo säilynyt pöytäkirjoja, joten *Työkansan* reportaasit ovat ainoita lähteitä tapahtuneesta. Raportti edustajakokouksesta on jaettu kolmeen eri lehteen, joihin kaikkiin olen perehtynyt huolella. Ensimmäinen raportti alkaa seuraavalla lihavoidulla tekstillä: *”Kristillinen työväki tuomitsee jyrkästi punaisen kapinan. Asettuu yksimielisesti kannattamaan tasavaltaa ja vastustaa taantumuksellisia pyrkimyksiä. Liiton johto uusitaan.”*²⁴ Tämä kuvastaa hyvin Kristillisen Työväen Liiton henkeä. Edustajakokouksessa kävi niin kuin alkutekstissä sanottiin eli liiton johto vaihdettiin. *Työkansan* kuvaus asiasta huokuu mielestäni tiettyä halua vaihtaa vallanvaihdosta ja selittää se parhain päin. *”Kokouksen tärkeimpiä tehtäviä oli liittohallinnon puheenjohtajan vaali. Oltiin hetki hiljaa. Tarvainen sai sitten puheenvuoron ja ehdotti ’vahdinmuuttoa’, ehdotti tällä kertaa puheenj. Aali Äyräksen Tampereelta. Ehdotusta kannatettiin hyvähuudoilla ja niin napsahti nuija ja asia oli ratkaistu.”*²⁵

Puheenjohtajaksi valittiin työmies Aali Äyräs Tampereelta, muut valtuuskunnan jäsenet olivat M. Helenius-Seppälä, työm. O. Ritola, opett. Alpo Lumme, työm. M. Salminen, rva. Ilma Kurvinen, varajäseniksi toim. V. Karpio, past. A. Rentola, työm. O. Saarinen, past. V. A. Heikinheimo ja rouva M. Ollinen.²⁶ Liiton valtuuskunnan jäsenet vaihdettiin turkulaisista tamperelaisiin. Tampere nähtiin, ainakin tamperelaisten mielestä, hyvänä keskuspaikkana myös liitolle, sillä siellä sijaisi jo

²³ Palmu 1974, s. 147.

²⁴ Työkansa 26.6.1918, (Krist. työväen Edustajakokous Lahdessa kesäk. 22–24 pp. 1918.).

²⁵ Työkansa 28.7.1918, (Lahden edustajakokous.).

²⁶ *ibid.*

ammattiliitto, *Työkansa* ja liiton kirjapaino.²⁷ Kesäkuun 28. päivän *Työkansassa* olevan toimittaja Eero Järvisen kirjoituksen *Ensin usko, sitten työ* voi tulkita Kaarneen syrjäyttämisen perusteluksi:

”Jos esim. joku harrastaa kristillistä sosialismia sentähden, että hän kunnioittaa kristillisyyttä tai kristinuskoa, niin en usko, että tätä tietä perille päästään. Olen näet – kaikessa heikkoudessanikin – sitä mieltä, että muu kuin todellinen usko Kristukseen, olkoonpa tarkoitus miten hyvä ja jalo tahansa, saattaa harrastajan hapuilemaan, tekee hänen toimintansa epävarmaksi ja horjuvaksi, panee etsimään keinoja, usein sopimattomiakin, jalojen harrastuksien voittoon saattamiseksi. – Epäuskoinen ihminen, sanotaanpa häntä millä korunimellä tahansa, vaikkapa kristityksi, tuottaa teoillaan kirousta, ei vain oman itsensä ylitse, mutta ympäristöönsäkin. Kultais, ikuisesti lähtemättömin kirjakkein tahtoisin painaa tämän totuuden jokaisen kristillistä sosialismia harrastavan mieleen.”²⁸

Todennäköisesti tekstissä viitataan Kaarneeseen ja hänen toimiinsa punaisten hallinnon aikana. Kirjoitus myös kyseenalaistaa Kaarneen uskon ja varoittaa hänen kaltaisistaan henkilöistä. Kaarneeseen viitataan *Työkansassa* edustajakokouksen tiimoilta vielä kerran, raportissa jossa kuvaillaan edustajakokouksen toista kokouspäivää, Kaarneesta kerrotaan seuraavaa: ”A. Kaarne puhui ystäville siirtyessään pois varsinaiselta vahtipaikaltaan, K. Tarvainen taas omisti veli Kaarneelle puheensa, kuvaillen sitä työtä, jota hän on jo toistakymmentä vuotta tehnyt. Yhteisesti kerättiin eroavalle veljelle uhrilahja, joka nousi lähes 300 markkaan.”²⁹ Päätelen tästä, että Kaarne lähti Kristillisen Työväen Liikkeen johdosta kaikesta huolimatta jonkinlaisen sovun vallitessa.

Muita merkille pantavia edustajakokouksen päätöksiä Matti Helenius-Seppälän esittäminä oli, tuomita jyrkästi ”kapina” ja päätös erottaa SKTL:n piiristä kaikki punakaartiin kuuluneet henkilöt. Lisäksi esitettiin vakava toivomus, että ne henkilöt, jotka eivät olleet ottaneet osaa ”kapinaan”, mutta jotka kuitenkin ovat esittäneet julkisen hyväksynnän sille, luopuisivat liikkeen luottamustehtävistä. Tämä toivomus ei kuitenkaan näytä koskettaneen muita näkyviä henkilöitä, kuin Antti Kaarnetta. Kokouksessa myös hyväksyttiin kymmenkohtainen sävyiltään erittäin pidättyväinen lähitulevaisuuden ohjelma. Ohjelmassa ei puhuttu mitään työväenliikkeen akuuteista kysymyksistä, kuten punaisten vankien kohtelusta, järjestötoiminnan kieltämisestä tai painovapaudesta.³⁰

Kristillisessä Työväen Liitossa kesällä 1918 käyty valtataistelu liittyy sen koko poliittisen historian ajan käytyihin eri suuntauksien välisiin erimielisyyksiin ja kamppailuihin. Lahdessa porvarillinen

²⁷ Työkansa 28.6.1918, (Ammattiliiton jäsenille!).

²⁸ Työkansa 1.7.1918, Eero Järvinen(Ensin usko, sitten työ.).

²⁹ Työkansa 3.7.1918, (Lahden edustajakokous.).

³⁰ Työkansa 26.6.1918, (Krist. työväen Edustajakokous Lahdessa kesäk. 22-24 pp. 1918.) Työkansa 28.6.1918, (Lahden edustajakokous.) Työkansa 3.7.1918, (Lahden edustajakokous.).

suuntaus onnistui, ilmeisesti liittoutumalla tamperelaisten kanssa ja käyttämällä hyväksi ajan poikkeuksellisia poliittisia oloja, saavuttamaan haluamansa tavoitteet, eli syrjäyttämään liian radikaalina pidetyn Antti Kaarneen. Mielenkiintoinen kysymys Kaarneen syrjäyttämiseen johtaneissa tapahtumissa on myös, mikä rooli siinä oli rahalla. Kristillisellä työväenliikkeellä oli kesästä 1918 alkaen aina seuraavaan vuoteen asti, entiseen nähden aivan erilaisia taloudellisia voimavaroja.³¹ Olivatko rahat peräisin Kaarneen syrjäyttämistä ajaneilta tahoilta ja jos olivat, niin oliko kyseessä jonkinlainen poliittinen lehmänkauppa, jolla liikkeen vasemmistosiipi saatiin kokouksen ajaksi hiljennettyä.

³¹Työkansa 17.6.1918, (Osuuskunta Kristillisen Työkansan r. l. vuosikokous), Työkansa 10.9.1918, (Kristillisen työväen liiton valtuuskunnan kokouksessa).

Lähteet

Alkuperäislähteet

Työkansa 1918

Tutkimuskirjallisuus

Ahvenjärvi, Tommi (1993) Poliittista herätystä vuosisadan alun Suomessa: Suomen Kristillinen Työväen Liitto. Tampereen yliopisto: pro gradu.

Huttunen, Niko, (2009) Paavalin esivaltaopetus sisällissodantulkinnossa. Teoksesta: Ilkka Huhta (toim.) Sisällissota 1918 ja kirkko. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura.

Mustakallio, Hannu, (2009) Kirkon johto, pappispoliitikot ja herätysliikkeet. Teoksesta: Ilkka Huhta (toim.) Sisällissota 1918 ja kirkko. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura.

Palmu, Heikki, (1974) Antti Kaarne – Kristitty sosialisti. Helsingin yliopisto. Kirkkohistorian laitos. pro gradu.